

SEYFETTİN ÖZEĞE VE KİTABIYAT FELSEFESİ

SEYFETTİN ÖZEĞE AND HIS PHILOSOPHY OF BIBLIOGRAPHY

Malik YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, malik.yilmaz@atauni.edu.tr

Öz

Her milletin tarihinde, farklı alanlarda yaptıkları önemli çalışmalar ve açtıkları yollar ile iz bırakmış kıymetli şahsiyetler mevcuttur. Bu açıdan Türk tarihinde bugün bile örnek alınan, ortaya koydukları eserler ve çalışmalarla övünç kaynağı olan pek çok kişi vardır. Bu kişilerden biri de 80 yıllık ömrünün büyük bir kısmını kitaplara ve bibliyografya çalışmalarına adanmış, topladığı yayınlar, oluşturduğu kıymetli kütüphane ve hazırladığı bibliyografyası ile Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmayı vazife edinmiş; müstesna bir kültür adamı, kitabiyat âlimi ve bibliyografımız Seyfettin Özege'dir. Bir kitapsever ve bibliyoman olarak da dikkat çeken Seyfettin Özege, uzun yıllar boyunca biriktirmiş olduğu yayınları 1961 yılında belli koşullar karşılığında yeni kurulmuş olan Atatürk Üniversitesine bağışlamıştır. Koşullarından biri de bağışladığı yayınların bir kataloğunun üniversiteye hazırlanması ve yayımlanmasıdır. Çalışmada Seyfettin Özege'nin hayatı, kitaba bakış açısı, özellikle kitap toplamaya yönelik yapmış olduğu çalışmaları ve kitaplarını Atatürk Üniversitesine bağışı süreci ele alınmıştır. Ayrıca Seyfettin Özege'nin kitabiyat felsefesinin neyi yansıttığı ve içerdiğini de ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada Özege'nin kendine münhasır kitabiyat felsefesi doğrultusunda sergilemiş olduğu çabalar sonucu bir araya getirdiği koleksiyonunun ve bibliyografya çalışmasının, Türk kültürü ve tarihi açısından önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Abstract

In the story of every nation, there are valuable people who have been influential with their studies in various fields and with the ways they have opened. In this respect, there are many people in Turkish history who have been taken as an example even today and who are a source of pride owing to their works. One of those people is Seyfettin Özege, who is an exceptional man of culture, a book scholar and bibliographer and who devoted a large part of his 80-year-life to books and bibliography studies and took the task of transferring Turkish culture to future generations with the publications he collected, the precious library he created and the bibliography he prepared. In 1961 Seyfettin Özege, who also attracted attention as a bibliomaniac, donated the publications he had accumulated for many years to Atatürk University under certain circumstances which was founded recently. One of the conditions of the donation was the preparation and publication of a catalog of the publications that he donated. Thus, this study explores Seyfettin Özege's life, his point of view of the books, the donation process of the books to Atatürk University and especially his works about book collection. Also, it aims to reveal what the philosophy of Özege reflects and includes. In the study, it was concluded that Özege's collection and bibliography, created as a result of Özege's efforts in accordance with his bibliography philosophy, has an important position in Turkish culture and history.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 1 Eylül 2018
Kabul edildiği tarih: 14 Ekim 2018
Yayınlanma tarihi: 28 Aralık 2018

Article Info

Date submitted: 1 September 2018
Date accepted: 14 October 2018
Date published: 28 December 2018

Anahtar sözcükler

Bibliyografyacılar; Mehmet Seyfettin Özege; Kitabiyat; Özel Kütüphaneler; Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Koleksiyonu

Keywords

Bibliographers; Mehmet Seyfettin Özege; Bibliography; Special Libraries; Atatürk University; Seyfettin Özege Collection

DOI: 10.33171/dtcfjournal.2018.58.2.10

Giriş

Bir bibliyograf ve kitap koleksiyoneri olarak öne çıkan Seyfettin Özege, neredeyse tüm servetini harcayarak uzun yıllar boyunca topladığı 40.000 cildin üzerinde çoğunluğu nadir olan kıymetli eserleri içeren koleksiyonu ile bu anlamda, Cumhuriyet dönemi başta olmak üzere, Türk kültür tarihinin en kıymetli şahsiyetlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Yaptığı önemli çalışmalara karşın çok fazla bilinmeyen Seyfettin Özege'nin biyografisine dair ayrıntılı bilgiye kaynaklarda çok fazla rastlanmamaktadır. Seyfettin Özege'nin Mekteb-i Mülkiye mezunu olmasından dolayı biyografisinin, 'Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte: Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiyeliler Şeref Kitabı)' başlıklı eserin

4. cildinin (1968/1969) 1565 numara ile 1697-1702. sayfalarda yer alması sağlanmıştır. Eğer bu yapılmış olmasaydı büyük ihtimalle hayatına dair ayrıntıların ve bilgilerin bulunabileceği bir kaynak da olmayacaktı. Kendisi de Mülkiyeli olan Mücellidoğlu Ali Çankaya'nın olağanüstü çabasıyla ortaya konulan bu hacimli kitaptaki ayrıntılı biyografisi, sonradan İhsan Işık'ın 10 ciltlik 'Yazarlar Sözlüğü'nde de özetlenerek yer almıştır. Işık'ın bu çalışmasında Özege maddesinin sonunda kaynak olarak sadece Çankaya'nın eserinin zikredilmesi durumu yeterince açıklamaktadır (Günaydın). Okay (172), bu durumu kendine has bir yaklaşımla şu şekilde ifade etmiştir. *“Dünyanın en az kitap okunan ülkelerinden birinde bu az okuyanların da kaçının tanıyabileceğini endişeyle düşündüğüm Seyfettin Özege, bu ülkenin büyük adamlarından biriydi; ama onun adını ansiklopedilerde ve biyografi kitaplarında kimse boşuna aramasın.”* Böyle önemli bir hizmet ve çalışma ortaya koymuş olan bir şahsiyetin, çok az kişi tarafından tanınması ve yaptığı çalışmaların sadece çok küçük bir kesim tarafından bilinmesi, büyük bir kayıp olarak değerlendirilebilir. Araştırmacı, yazar, yayıncı ve sahaf Emin Nedret İşli bir konuşmasında Özege hakkında şu bilgileri vermektedir. *“Seyfettin Özege gibi alicenap, vatansever bir kişi hakkında şimdiye kadar çıkmış yayınların azlığı ulusça kıymet bilmezliğimizi göstermektedir. Dünyanın diğer uluslarında Seyfettin Özege'nin yaptıklarının onda birini yapan kimseler hakkında o yerlerde enstitüler kurulur, anı kitapları yazılır, kitap serileri yayımlanır, dergiler çıkarılır. Özetle o kişi o ülkenin büyük kahramanları arasında gereken yeri alır”* (Bali 11).

Seyfettin Özege yaşarken kıymetinin nispeten bilinmediği bir kişi; fakat vefatından sonra ne kadar büyük bir çalışma yaptığının anlaşılması bakımından önemli bir ilim ve kültür adamı olarak Türk tarihindeki mümtaz yerini fazlasıyla hak ederek almıştır. Bir kitap dostu ve gerçek manada bir kitapsever ve araştırmacı olan; ayrıca yaptığı değerli çalışmalarla hem önemli bir kütüphane oluşturan ve bunu Atatürk Üniversitesi'ne bağışlayan hem de derleme çalışması yapan Seyfettin Özege bu ülke için çok mühim bir şahsiyettir. Temelde çalışmada Seyfettin Özege'nin hayatı, kitap ve kütüphaneye dair yaptıkları çalışmalar ele alınmıştır. Bununla birlikte neredeyse tüm hayatı boyunca kitaba olan sevgisi doğrultusunda maddi ve manevi tüm imkânlarıyla topladığı yayınların korunması ve gelecek nesillere aktarılması anlayışının temelinde var olan; yaşadığı hayatta ve yaptığı çalışmalarda kendisini gösteren Özege felsefesi ortaya konulmuştur.

Seyfettin Özege'nin Hayatı

Seyfettin Özege, İstanbullu Kutsizâdeler adıyla bilinen köklü bir aileye mensuptur. Büyük dedesi Sultan III. Selim döneminde orduda zabıt olarak çalışmaya başlayan sonrasında paşa olarak Zabtiye Müşirliğine kadar yükselen, temiz ahlakı yüzünden 'Pırlanta' diye anılan Mustafa Paşa'dır. Mustafa Paşa'nın İzzet Bey adında bir oğlu vardır. İzzet Bey medrese tahsilinden sonra Divân-ı Hümâyûn kaleminde çalışmış ve hulefadan¹ sayılmıştır (Kırzioğlu 43-44).

İzzet Bey'in oğlu ve Seyfettin Özege'nin baba tarafından dedesi Mehmed Said Bey², Sultan Mecid zamanında İstanbul'un Kuruçeşme semtinde oturmaktaydı. Mehmed Said Bey Mızıkâ-i Hümâyûna girerek, yüzbaşı iken buradan emekli olmuştur. Sonrasında Sultan Abdülaziz ve V. Murad ile Sultan Abdülhamid'in ilk dönemlerinde İstanbul Belediyesi'nde memurluk yapmıştır. Mehmed Said Bey'in büyük oğlu ayrıca Seyfettin Özege'nin babası Harbiye Nezâreti Mümeyyizlerinden Hacı Mehmed İhsan Bey'dir. İhsan Bey 1876 yılında Kuruçeşme'de dünyaya gelmiştir. İdadî tahsilinden sonra Harbiye Nezâreti Muhâsebat Dairesinde ilkin memur sonrasında ise Mümeyyiz³ olarak çalışmaya başlamıştır. Mehmed İhsan Bey Huzur Muhataplarından Ahıskalı müderris Ali Rıza Efendi'nin kızı Naciye Hanım ile evlenmiştir. Bu evliliğin birinci yılının (Rumi 1307/1892) güzünde ilk çocukları Hatice Sâcide (Balaban), dokuz yıl sonra da yine Mollaeşref Mahallesi'ndeki evde (Rumi 25 Kânunisâni 1317/Kameri-Hicri 17 Şevval 1318) 7 Şubat 1901 Perşembe günü sabaha karşı ikinci çocukları Mehmet Seyfettin (Özege) dünyaya gelmiştir (Kırzioğlu 44).

Harbiye Nezâreti Muhâsebat Dairesi Mümeyyizliğinden emekli olduktan sonra hacı olan Mehmed İhsan Bey, 1. Dünya Savaşı sırasında, 1917'deki Fatih-Çırcır yangınında, bütün Mollaeşref Mahallesi ile birlikte, evi, eşyaları ve babası Mehmed Said Bey'den kalan zengin kitaplığı da yanınca, Şehzadebaşı'nda kiralık bir eve taşınmıştır. Hacı Mehmed İhsan Bey daha sonra Fatih Binaemini Sokak'ta müstakil ve iki katlı evi satın alarak buraya yerleşmiştir. Mehmed İhsan Bey 1926 yılının Ocak

¹ Resmî dairelerde kalem âmirine bağlı bulunan memurlar. ("Hulefa").

² Seyfettin Özege'nin baba tarafından dedesi olan Mehmed Said Bey, Ahıskalı Süryeoğulları ailesine mensuptur. Said Bey, Artvin'nin Ardanuç Kazası'nın bir köyünde yaşayan Ali'nin oğlu olan, Huzur Muhataplarından Müderris Ali Rıza Efendi'nin kızı Fatma Naciye Hanım ile oğlu Mehmed İhsan Bey'i (Özege'nin babası) evlendirmiştir (Kırzioğlu 44).

³ İyiyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen. ("Mümeyyiz").

ayında, eşi Fâtıma Nâciye Hanım ise 1935 yılının Şubat ayında vefat etmiştir (Kırzioğlu 43-46; Utku 7).

Mehmed İhsan Bey'in kardeşi İzzet Bey'in, Said ve Muhiddin adlarında iki oğlu vardı. Said Bey, gençliğinde keman çalmasını iyi şekilde öğrenmiştir. İlk yolcu vapuru Ege'nin, Atatürk'ün son yıllarında ise Savarona yatının süvarisi olarak görev almıştır. Said Bey, Ege gemisi kaptanı iken Kutsîzâdeler ailesinin en yaşlı erkeği olarak Soyadı Kanunu gereğince 1934 yılında 'Özege' soyadını almıştır. Küçük kardeşi Muhiddin ile amcası oğlu Mehmet Seyfettin de Said Bey'in almış olduğu bu soyadına hürmeten Özege olarak aynı soyadını 1935 yılının Şubat ayında tescil ettirmişlerdir (Kırzioğlu 45).

Mehmed Seyfettin Özege ilköğrenimini Fatih'deki Rehber-i Saâdet Mektebinde 1911 yılında tamamlamıştır. Burada hocası Şirvanlı Mecid Efendi'den Farsça dersleri alarak Farsça'yı öğrenmiştir. Sonrasında dört yıllık eğitim veren Vefa İdâdisini 1915 yılında bitirmiş, akabinde Vefa Sultânîsi ikinci sınıfında iken sınavı kazanarak 1918 yılında Mülkiye Mektebine girmiştir. Vefa Sultânîsine devam ederken, Arapça hocası Kilisli Muallim Rifat (Bilge) Bey'den⁴ çok faydalanıp sekiz yaşından beri okuma merakına, kitaplık kurma merakını da eklemiştir (Kırzioğlu 46). Mülkiye Mektebinden 7 Haziran 1921 yılında 'Pekiyi' derece ile mezun olmuştur. Ayrıca İstanbul Hukuk Fakültesini de 1924 yılında aynı şekilde 'Pekiyi' derece ile bitirmiş, mezuniyetten sonra dört yıla yakın serbest çalışmıştır. 1925'de Mekteb-i Mülkiyede muallim muavinliğine başlamıştır; fakat bir müddet sonra bu işi kendi isteği ile bırakmıştır. Aynı yıl (Nisan 1925) İtibâr-ı Milli Bankasında Muhaberat⁵ Kalemî memuru olarak göreve başlamıştır. Çalıştığı banka, yeni kurulan Türkiye İş Bankası ile birleşince aynı vazifeyle 10 Ocak 1926 yılında İş Bankası İstanbul Merkez Şubesi memurluğuna geçmiştir. Bu bankada sırasıyla 25 Ağustos 1930'da Senedât Cari Hesabatta⁶ şefliğe, 14 Haziran 1938'de ikinci müdürlüğe, 2 Mayıs 1944'de kontrolörlüğe, 1946'da ise baş kontrolörlüğe terfi etmiştir. Dolayısıyla farklı görevlerle bu bankada 25 yıla yakın

⁴ "Kilisli Rifat Bey, Bursalı M. Tahir ve Amasyalı Hüsameddin efendilerden müteşekkil bir komisyon, İstanbul kütüphanelerinde mevcut tek nüsha, müellif hattı, nadir nüsha, hat, tezhib, teclid ve minyatür bakımından değerli kitapları tespit ederek hazırladıkları bir defteri Evkaf Nezareti'ne takdim etmişlerdir" (Dener 24). Seyfettin Özege'nin de hocası olan Rifat Bey'in kitap ve kütüphane merakı ve çalışmaları muhtemeldir ki Özege üzerinde derin izler bırakmıştır. Rifat Bey'in Seyfettin Özege'nin ileriki yaşamında kitaplara düşkünlüğü ve kitap toplama çalışmasında üstün bir çaba ortaya koymasında bir örnek olduğu söylenebilir.

⁵ Haberleşmeler, haberleşme dolayısıyla yapılan yazışmalar ("Muhaberat").

⁶ Senetler servisi.

aralıksız çalışmıştır. 30 Haziran 1950’de kendi isteği ile henüz elli yaşında iken baş kontrolörlükten emekliye ayrılmıştır. Seyfettin Özege, İstanbul’daki evinde 27 Nisan 1981 Pazartesi günü vefat etmiştir. Kabri Merkez Efendi Kozlu Mezarlığı’ndadır (Utku 8-9; Çankaya, “Mehmed Seyfeddin Özege; Mek. [TEP] Nu. 31” 23; Akbayar 126).

Seyfettin Özege’nin Özellikleri

İyi derecede Fransızca, Arapça ve Farsça⁷ bilen Seyfettin Özege, emeklilik döneminde kendini bütünüyle özel çalışmalarına vermiştir. Arap harfleriyle basılmış Türkçe kitapları tek tek inceleyerek bibliyografik künyelerini çıkarma ilkesiyle yürüttüğü çalışmalar sonucunda oluşturduğu kütüphanesini, 1961 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi’ne bağışlamıştır (Akbayar 126). Bilhassa bundan sonraki yıllarında elindeki eser künye fişlerini yayın adına göre alfabetik şekilde düzenleyip Haziran 1971’de ‘Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu’nu hazırlamakla geçirmiştir. Bu yayını aynı adla aylık fasiküller halinde yayımlamaya başlamıştır. Seyfettin Özege’nin bir özelliği de Aksaray Pertevniyal Valide Sultan Camii’nde muvakkitlik⁸ yapmış olmasıdır. Özege’nin, muvakkitliğin gereği namaz vakitlerini ayarladığından, Fransa’daki *Société astronomique de France* adlı astronomi derneğine üye ve bu derneğin yayın organı *L’Astronomie mecmuasına* abone olduğu ve bu dernekten çeşitli zamanlarda kitaplar satın aldığı bilinmektedir⁹.

Seyfettin Özege hayatı boyunca İstanbul dışına hiç çıkmamış tam bir İstanbul beyefendisidir. Kitaplara düşkünlüğü ve kitap merakı, ayrıca neredeyse bir servet sayılabilecek harcamayla İstanbul’daki sahaflardan, kitapçılardan, kitap sergilerinden, yabancı kişi ve kitapçılardan ve Türkiye dışından gelen Türklerden elde ettiği yayınları biriktirmesi, Seyfettin Özege’nin en önemli özelliği ve farklılığı olarak öne çıkmaktadır. Seyfettin Özege’nin bu uğraşısı ve kitap sevgisi ayrıca kitaplara neredeyse tüm ömrünü adanması muhtemeldir ki evlenmemesinin de en önemli

⁷ Çankaya (1697) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Her ne kadar kendileri gönderdiği mektupta: ‘İyi bildiğim yabancı dil yoktur’ demek mahviyyetini göstermiş iseler de, titizlikle yaptığım inceleme neticesinde Fransızca, Arapça, Farsçaya kuvvetle vakıf bulduklarını öğrendim”. Bu dillerden Fransızca’yı bilmesinin bir kanıtı da Seyfettin Özege’nin 1925’de Paris’teki *Société astronomique de France* isimli Astronomi Derneği’ne üye olması ve bu dernekle Fransızca yazışmaları gösterilebilir (Seyfettin Özege’nin Societe) (Bkz. Ek 1).

⁸ Muvakkit güneşin seyrine bakarak namaz vakitlerini tespit eden kişidir.

⁹ Bazı kaynaklarda Seyfettin Özege’nin derneğin yayın organı *Bulletin de la Société Astronomique de France*’ye abone olduğu bilgisi yer alsa da bu doğru değildir. İlgili bülten 1887 yılında yayına başlamış en son olarak 1910 yılında yayımlanmıştır (Bulletin de la Société astronomique de France). Ayrıca Özege, bu kurumdan çeşitli zamanlarda astronomi ile ilgili kitaplar da satın almıştır (Societe Astronomique de France) (Bkz. Ek 2).

sebeplerindedir. Ayrıca örnek aldığı kişilerden ve Cumhuriyet döneminin öne çıkan en önemli bibliyograflarından biri olan Nurullah Pertevoğlu hakkında “*Hürriyetine fazla düşküdü. Evlenmemiş olmasının da aile hayatının zaruri takyidatına boyun eğmemek düşüncesinden ileri geldiği tahmin olunabilir*” (Özege 92) şeklinde değerlendirmelerde bulunan Seyfettin Özege’nin, bu gerekçenin kendisi için de evlenmemesinin belki diğer bir sebebi olduğu düşünülebilir.

Seyfettin Özege’nin kitap toplama merakının bir tutku ve heves haline gelmesinde ne zaman ve nerede karşılaştığı kayıtlarda yer almayan Nurullah Pertevoğlu ile tanışması da etkili olmuştur¹⁰. Nitekim Seyfettin Özege’nin Pertevoğlu hakkında kaleme aldığı aşağıdaki satırlar O’nun Nurullah Pertevoğlu’ndan etkilediğini ve izinden gittiğini göstermektedir.

Geniş ihata ve irfanını daha ziyade aileden intikal etme bir merak ile genç yaşından beri toplamağa başladığı kitapları okumakla elde etmiştir. Kitaplarla arasında bu suretle başlayan münasebet zamanla inkişaf etmiş ve biraz da seyrini değiştirerek evvela bir vasıta olarak hayatına giren kitaplar yavaş yavaş bir gaye olmaya başlamışlardır. İşte buradan bibliyografya çalışmaları doğmuştur. Çok kitap toplamış, görmüş, not etmiş her gördüğü, tetkik ettiği kitapta irfan hamulesini biraz daha arttırmıştır (Özege 90). Kitaplara, basılmış olan her şeye karşı aşk derecesindeki iptilasından bahsedecek değilim. Pek bilinen bir şeyi tekrarlamış olurum. Böyle bir tutkunluğu olanlar bu halet-i ruhiyeyi pek güzel anlarlar. Hayatının her safhasında bu sevginin izleri görülür. En çok rastlandığı yerler Beyazıt’ta hakkâklar, şimdiki adıyla, Sahaflar Çarşısı, Babıâli Caddesi, kitapçı sergi ve dükkânlarıdır. Umumi toplantılardan ancak kitaba, müellif ve muharrirlere, matbuata ait olanlara iştirak ederdi. Ahbablarının çoğu da kitabı, ilmi sevenler, bu mevzularda kendisi ile görüşülebilecekler teşkil eder. Konuşmalarında sözü dönüp dolaşıp kitaplara getirirdi (Özege 92).

¹⁰ Bir aktarımda Seyfettin Bey’in kitabiyat ve muvakkitlik sahasındaki üstadı Nurullah Bey (Pertevoğlu) merhum imiş. Kabri Merkez Efendi haziresinde olan bu kişi hakkında Seyfettin Bey küçük bir kitapçık da neşretmiştir (Kara 2). Kitap sevgisinin ortaya çıkmasında ve sonrasında bunun bir tutku şeklinde kitap toplama noktasına kadar gitmesinde Nurullah Bey’in de etkisi olduğu ortadadır. Ayrıca Pertevoğlu, ‘Eski Eserlerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu’ başlıklı eseri hazırlamak için uzun zaman harcamış; fakat tamamlayamamıştır. Bu eserin genişletilerek tamamlanması ve yayımlanması Seyfettin Özege tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu eser 1728’den 1928 yılına kadar Arap harfleriyle basılmış Türkçe eserleri içermektedir.

Seyfettin Özege yazısında Nurullah Pertevoğlu'nu tasvir ederken aslında kendisini de tasvir etmektedir. Nitekim Seyfettin Özege'nin hayatına, çalışmalarına ve kitaplarla olan ilişkisine bakıldığında Pertevoğlu'ndan çok farklı olmadığı söylenebilir. Bu açıdan Seyfettin Özege'nin Nurullah Pertevoğlu hakkında kaleme aldığı bu özelliklerin kendi hayatı ve kitaplara bakış açısıyla birebir örtüştüğünü söylemek mümkündür. Seyfettin Özege de Nurullah Pertevoğlu gibi sadece kitap toplamamış topladığı kitapları incelemiş, okumuş ve hayatının önemli bir amacı haline getirmiştir. Bu özellikte olan kişiler bibliyofil¹¹ hatta bibliyoman¹² olarak adlandırılmaktadır. Kitapların fiziksel özellikleri ve nadirliklerinin yanı sıra bilgilendirici veya ilmi yönlerini de bilerek kitap toplayan ve bunları severek okuyan kişi olarak bir bibliyofil; maddi ve manevi kazanımlarının neredeyse tamamını kitaplara harcayıp edindiği bu kitaplarla yaşayacak kadar da kitap sevdalısı bir bibliyoman olan Seyfettin Özege tüm hayatını neredeyse kitaplara adamıştır. Bu açıdan bu iki şahsın ilmi ve bunun kaynağı olan kitapları yaşamlarının merkezine koyduklarını ve birer kitap mecnunu olduklarını söylemek hata olmaz.

Seyfettin Özege'nin Çalışmaları

Seyfettin Özege'nin yaşamına ve yaptıklarına bakıldığında O'nun kitap sevgisinin ve merakının, bugün ve gelecekte hiçbir şekilde değer kaybetmeyecek bir koleksiyon oluşturmasının temelindeki güçlü istekler olduğu görülebilir. Nitekim Bali'nin (9) "*Bu hizmet sadece paha biçilemediği gibi, yıllar boyu bu bilgileri derlemek de çılgınlık seviyesinde olan bir tutkunun emaresidir*" şeklindeki sözü bu durumu açıklamaktadır. Ömrünün önemli bir kısmını bu meraka ve belki de zihninde ve kalbinde kendini zorunlu hissettiği yayın toplama çalışmasına ayırması, Seyfettin Özege'yi Cumhuriyet döneminin seçkin kişiliklerinden biri; ayrıca bir kültür ve ilim adamı olma konumuna taşımıştır. Nitekim İbrahim Müteferrika'nın matbaasının Osmanlı'da kuruluş tarihinden, yeni harflerin kabulü olan 1928 yılına kadar¹³ geçen

¹¹ Kitapsever ("Bibliyofil").

¹² Kitap düşkünü ("Bibliyoman").

¹³ Özege'nin 18 Kasım 1963 tarihinde Türk Tarih Kurumu Başkanlığına yazmış olduğu mektupta "*Türkiye'de Türkçe kitap basılmaya başlandığı 1141/1729 tarihinden eski harflerle basımın sona erdiği 1347/1928 senesi sonuna kadar basılan kitap, risalelerin bir bibliyografyasını hazırlamış ve şimdiye kadar on sekiz bin dokuz yüz kitabın künyelerini tespit etmiş bulunuyorum...*" ifadesi yer almaktadır ki bu da Seyfettin Özege'nin bilhassa iki yüz yıllık süre boyunca çoğunlukla matbu eserleri bilerek ve isteyerek gelecek nesillere ulaştırmak için topladığının en büyük kanıtlarındandır (Seyfettin Özege Tarafından). (Bkz. Ek. 3). Ayrıca Seyfettin Özege 28 Nisan 1961 tarihinde Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne yazdığı mektupta yayınlarının sayısının on beş, on altı bin civarında olduğundan bahsederek devamında şunları yazmaktadır: "*Tahmini olarak yüzde seksenini eski harflerle basılmış Türkçe kitaplar teşkil*

iki yüz yılda eski Türkçe harflerle basılmış yayınların %90'ının çeşitli yollarla çoğunlukla satın alarak-derlemiş olduğu ve bunların koleksiyonunda yer aldığı söylenmektedir¹⁴. Bu durum, Seyfettin Özege'nin bu çalışmayı kendisine görev addederek ve buna yönelik insanüstü bir çaba göstererek yayın topladığının ve bunları gelecek nesillere aktarma amacında olduğunun en büyük kanıtıdır.

Seyfettin Özege “*Bir Bibliyografımız Nurullah Pertevoğlu 1894-1956*” başlıklı bir broşür¹⁵ yayımlamıştır. Ayrıca “*Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*” kitabı ile “*Türk-Osmanlı Genel İdare Hukuku ve Teşkilat Tarihi*” başlıklı eserlerin hazırlanmasında da büyük emeği ve katkısı vardır. Yine Türkiyat çalışmalarında çok sık başvurulan ‘*Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*’ adlı eserin de müellifidir. Bu katalog, büyük boy ve 2.392 sayfa olup 5 cilt halinde 151 fasikülden oluşmaktadır. Son cildin üzerindeki 1979 tarihi bu cildin başında yer alan 124. fasiküle ait olup, fasiküllerin yayımlanması daha sonraki yıllarda da sürmüştür, son fasikül müellif hayatta iken basılmıştır. Alanında sağlıklı kaynaklardan bir olma niteliği taşıyan katalog, 23920’ye kadar numaralanmış kitaplardan oluşan asıl bölümle 25554’e kadar ulaşan bir ek bölümden meydana gelmiştir. Kitapların müellif ciltleri ve aynı kitabın çeşitli basımları tek numara altında gösterilmiştir. Katalogda 1729 yılından başlayarak Osmanlı Devleti sınırları içinde ve dışında Arap harfleriyle basılmış çoğunlukla Türkçe içerikli kitap, risâle, tek yapraklık metin mahiyetindeki bütün eserlerin gösterilmesi amaçlanmıştır. Eserde bibliyografik bilgiler dışında her eser bizzat görülerek eserin adı, yazarının yahut çevireninin adı, boyutları, sayfa ve ek sayfaları belirlenmiştir. Kitapların üzerindeki Hicrî-Rumî tarihlerin Miladisi de verilmiş, eğer özel bir bilgiden faydalanılmamışsa 1908’e kadar yıllar Hicrî, sonraki yıllar ise Rumî kabul edilmiştir. Müellif ve mütercimler kitabın üzerindeki kayda göre zikredilmiş,

---

eder. Geri kalan kısmı da yeni harflerle basılmış Türkçe eserlerle diğer dillerde basılmış kitaplardır. Kitaplar; evvela alakadar olduğum muhtelif mevzulara ait eserleri tedarik etmek gayesiyle işe başlamışken sonradan Türkiye’de matbaanın kuruluşu tarihinden yeni harflerin kullanılmaya başlandığı 1928 tarihine kadar Türkçe olarak basılmış kitap, risale, gazete, mecmuaların mümkün olduğu kadar büyük bir kısmını bir araya getirmek maksadıyla daha geniş ve umumi bir hedef göz önünde tutularak toplanmıştır. Onun için içerisinde elifbe ve ilk mektep kitapları, reklam prospektüsleri, ticarethane kataloglarından, sahalarında mehaz ad olunan ana eserlere kadar her çeşit ve ölçüde olanları vardır. Bir kısmı ciltli bir kısmı ciltsizdir” (Özege). (Bkz. Ek 4).

¹⁴ Zira Özege Kütüphanesi, Türkiye’de matbaanın kuruluşundan 1928 harf inkılabına kadar basılmış kitap, gazete ve mecmuaların en azından 2/3’ü içermekteydi. Bu kütüphane, eski harflerle ortaya konulmuş kültürümüzü, okuyucular ve araştırmacılara sunan değerli bir hazinedir (Ayan 16).

¹⁵ Broşür, makale şeklinde Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni’nde (6/4, 1957: 89-96) yer almaktadır.

yazılmayanların adları, takma isimlerin veya harflerin asılları ayırt edici unvan veya lakapları parantez içinde gösterilmiştir. Önemsiz sayıldığı için kütüphanelerin ve katalogların çoğunda bulunmayan el ilânları, şarkı, mani, destan sayfaları, takvimler, kanun, nizamnâme, talimatname ve muahedenameler, müzayede ilanları, kütüphane, müze, sergi, kitapçı, plakçı vb. ticarethane katalogları, telefon rehberleri, tren tarifeleri, prospektüsler, nota mecmuaları, dernek, kulüp, fırka, şirket vb. kongre zabıtları, rapor ve lâyhalar, her çeşit ders kitabı, ders programları, ödül dağıtım cetvelleri gibi yayınların kataloğa alınması bu çalışmanın en önemli özelliğidir (Akbayar 126).

Özege Felsefesi

Seyfettin Özege, bugün kıymet biçilemeyen, dermesinde nadide ve kıymetli eserleri barındıran kütüphanesini oluştururken sadece servetini harcamamış, ömrünü, dikkatini, ilgisini ve zamanını da aynı şekilde özveriyle söz konusu kütüphanesine harcamıştır. Nitekim vaktinin önemli bir kısmını sahalarda ve kitapçılarda geçirdiğine dair şahitler mevcuttur. Bunlardan biri kitap koleksiyoneri ve bir dönem Atatürk Kitaplığı müdürü olan Erol Özbilgen'dir. Özbilgen, Özege hakkında şunları söylemiştir. "*Seyfettin Özege haftanın belli günlerinde İsmail Akçay'ın dükkânına gelir, cep saatini masanın üzerine kor, tetkik edeceği kitap yığınının arkasına adeta saklanarak, kendisine bir şey sorulmazsa hiç konuşmadan çalışırdı. Meşhur kataloğunu hazırlıyordu. Saati gelince tren tarifesi gibi dakika hatta saniye geçirmeden kalkardı*" (akt. Bali 10). Bir diğer hatıra Başbakanlık Osmanlı Arşiv uzmanı Turgut Işıksal'a aittir. Işıksal şahit olduğu hadiseyi şöyle anlatmaktadır. "*Arşivin eski Hazine-i Evrak deposu çok soğuk olurdu... Okuyucular da gelmezler gelmezler, en soğuk günde gelirlerdi. Eskiden Cumartesi öğleye kadar çalışılırdı. Böyle bir Cumartesi günü kar diz boyu idi. Bugün okuyuculardan kimse gelmez diye düşünürken bir de baktık ki Seyfettin Özege çıkageldi. Özege âlim adamdı, kitaplarını da Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne bağışlamıştı. Arşive o sıralarda her gün gelirdi. O soğuk karlı günde de bir tek o gelmişti*" (Çuluk). Seyfettin Özege'nin Devlet Arşivine sık sık neden gittiğini Çankaya'nın kitabında yer alan şu ifadelerden öğreniyoruz:

Sayın Özege eski kitapta olduğu gibi bu kitap için de hiçbir maddi veya ma'nevî karşılık beklemeden hatta kendisinden maddi fedakârlıkta bulunarak, İstanbul'daki Devlet Arşivi mahzenlerinde aylarca 'Mülkiye Tarihi'¹⁶ için doküman toplama ve araştırma yapma çalışmalarında

¹⁶ Sözü edilen kitap 8 ciltten oluşan oldukça geniş hacimli ve Mekteb-i Mülkiyenin tarihi ile birlikte, mezunlarının biyografisini içeren "*Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte: Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiyeliler Şeref Kitabı)*" başlıklı bir kitaptır.

bulunmuş; elde ettiği belgelerle kitabımızın ilmi hüviyetini ve değerini çok geniş ölçüde arttırmıştır. İki yıldan beri de (1967-1969) yine sözü geçen Arşivde, hazırlamakta olduğumuz ‘Türk-Osmanlı Genel İdâre Hukuku ve Teşkilâtı Tarihi’ için araştırma çalışmalarına devam etmektedir. Bu hususta kendilerine olan şükran ve minnet borçlarımızın büyüklüğünü ifade edecek kelime bulmaktan âciz olduğumu burada belirtmeyi görev saymaktayım (Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli...* 1698).

Seyfettin Özege topladığı yayınlara kıymet veren ve onları gözü gibi koruyan; fakat gerektiğinde araştırmacılara koşullu olarak yayımlar veren bir özelliğe de sahipti. Nitekim “*Mecânîn-i kütüb’den*¹⁷ sayılan *Seyfettin Bey’in kimseye kitap vermediği, yalnız itimat ettiği insanlara istedikleri bazı kitapları, ancak kendi eliyle değil, örneğin Beyazıt Kütüphanesindeki rahmetli Orhan Durusoy Bey gibi ikinci şahıslara emanet ederek, ikinci bir elden, aracılı olarak verdiği bilinmektedir. Bununla beraber her tür araştırmaya karşılık gözetmeden yardım ettiği de aktarılmaktadır*” (Utku 10).

Seyfettin Özege insani yönleriyle de ileri olan pek değerli ve müstesna bir zattı. O’nun zekâsı, kişiliği ve karakteri hakkında O’nu tanıyanlar tarafından yazılmış övgü dolu yazılar ve sözler mevcuttur. Bir yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

Parlak bir zekâsı, olağanüstü bir belleği vardı. Okuduğu, duyduğu veya gördüğü her şeyi olduğu gibi saklayan bir zekâyaya sahipti. Kütüphanedeki bütün kitapların içeriğini söyleyebilirdi. Yıllar önce geçtiği bir sokağın özelliğini anımsayabilirdi. Edebiyattan astronomiye, ilahiyattan fiziğe kadar her konuda fikri, her soruyu cevaplayacak bilgisi vardı... Gerek dış görünümü gerek davranışıyla tam bir İstanbul efendisiydi. Artık örneği kalmayan ağır, ciddi, az konuşan görünümü altında, mütevazı biraz çekingen, hoşgörü sahibiydi. Her zaman sosyal adaletten yanaydı. Bu dünyanın içindeki küçük dünyasında mutluymuştu. Feraset sahibi bir kişiliği vardı. Emekli olduktan sonra Türkiye İş Bankası adına bankacılık kurslarında hocalık yapma teklifini kabul etmiş; ancak sonunda verilen ücreti kabul etmemiştir. Namına bankaya yatırılan para orada kalmıştır. Okumak ve yazmak gibi zevk aldığı uğraşlarla mutlu oldu, mutlu öldü. Dini inançları kuvvetliydi; ama aydın ve çağdaş bir insandı. Ayrıca çok

¹⁷ Kitap delisi veya kitap sevdalısı.

nadir ve zamanında tebessüm eden, oldukça sert görünümlü, disiplinli bir kişiliğe sahipti (Hayatı ve Eserleri Başlıklı...). (Bkz. Ek 5).

Çankaya, Özege hakkında şunları yazmaktadır:

Muhterem Özege, materyalist düşünce ve hareketin hâkim olduğu devrimizde, nesli tamamen tükenmeye yön tutmuş faziletin, kemâlin, diğerkâmlığın¹⁸ müşahhas bir örneğidir. Samimi ve köklü inancım odur ki: Sayın Özege ve benzerleri gibi ‘gerçek insan’lar bu muazzaz topraklar üstünde yer almış olsalardı, bu ‘adsız kahramanlar’ tefessüh etmeye çoktan başlamış olan bu cem’iyet içinde iyiliğin, doğruluğun kısacası kemâl ve faziletin hâkim olması için sessiz sadâsız savaş açmamış bulunsalardı cem’iyetimiz çoktan yıkılıp giderdi... Seyfettin Özege ve benzerlerinin aramızda bulunuşunu, toplumunuzdan her şeye rağmen ümîd kesilmeyeceğine işâret olarak kabul etmek gerekir. (Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli* (1968-1969).

Seyfettin Özege’nin Ali Çankaya ile yaptığı yazışmalardan birinde Çankaya, Seyfettin Özege ile ilgili olarak güzel ve hak edilir bir övgüyle mektubun sonunda şunları yazmaktadır. “*20. asrın rezil ve tiksindirici materyalist atmosferi içinde mücessem bir abide-i fazl ü kerem olarak kalan zatîâlinize bir kere daha ihtiramât-ı faika ve hayranlığımı sunmama müsaadelerinizi derin saygılarımla rica ederim*” (Seyfettin Özege’nin Ali Çankaya A). (Bkz. Ek 6). Karşılığında ise Seyfettin Özege tevazu ve alçakgönüllülük dairesi içinde şunları yazmıştır, “*Layık olmadığım halde hakkımda ibzal buyurulan ve beni çok mahcub eden değerli teveccüh ve iltifatlarınıza, inşallah bir gün liyakat kazanırım ümidiyle teşekkürler ederek iyi dilek ve kalbi hürmetlerimi yine tekrarlarım*” (Seyfettin Özege’nin Ali Çankaya B). (Bkz. Ek 7). Ali Çankaya yine bir mektubuna şu sözlerle başlamıştır. “*Fazilet ve kemâline daima hayran olduğum ve bir ömür boyunca da olacağım pek muhterem Seyfeddin Beyefendi*” (Seyfettin Özege’nin Ali Çankaya C). (Bkz. Ek 8). Bu ifadeler Seyfettin Özege’nin ne kadar üstün bir karaktere sahip olduğunun da ayrıca bir göstergesidir.

1961 yılında bütün ömrünce titizlikle topladığı sayısı 40000’ni¹⁹ aşan değerli kütüphanesini o sıralarda yeni kurulmuş olan Erzurum Atatürk Üniversitesi’ne şartlı olarak bağışlamıştır. Bu hususla ilgili olarak 12 Nisan 1963 tarihli bir mektubunda şunları yazmaktadır: “*Pek Sayın Rektör Bey, kitaplarımı bazı şartlarla Atatürk*

¹⁸ Kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan (kimse).

¹⁹ Bazı kaynaklarda bu sayının 57.000’nin üzerinde olduğu ifade edilmektedir. Rakamlarda tutarsızlık olmasının nedeninin bazı yazarlarca kitap dışı materyallerin dikkate alınması veya alınmaması olduğu söylenebilir.

Üniversitesine bağışlamış ve 1961 senesinde teslim etmiştim. Şartlardan birisi de kitapların teslim alındığı tarihten itibaren en geç bir sene zarfında kitap isimlerine göre hazırlanacak alfabetik bir kataloğunun bastırılması idi' (Seyfettin Özege Tarafından Yazılmış). (Bkz. Ek 9). Nitekim Seyfettin Özege tarafından 28 Nisan 1961 tarihli Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne gönderdiği mektupta kitaplarını bağışlama koşulunu iki maddede özetleyerek şu şekilde belirtmiştir:

1. Kitapların tesellümü tarihinden itibaren en geç bir sene zarfında ilişikte takdim ettiğim örnekte görülecek malumatı havi, kitap ismine göre tertip edilmiş ve sonuna aşâri tasnife göre konu endeksi ilave edilmiş alfabetik kataloğunun bastırılması,
2. Aşağıda bir münasebetle temas edileceği üzere bir kül teşkil eden bu koleksiyonun birbirinden ayrılıp parçalanmamasıdır. Bu hususlar Üniversitece yazılı olarak tarafıma teyit edilecektir (Özege). (Bkz. Ek 4).

Bu mektuba karşılık olarak 12 Temmuz 1961 yılında 817.ks. 786 sayılı ve 02324 numaralı yazı ile Atatürk Üniversitesi Rektörü Pof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal tarafından Özege'ye bağış şartlarının kabulüne dair gönderilen mektupta şu bilgiler yer almaktadır.

Üniversitemize bağışlamak lütfunda bulunacağınız kütüphane konusunda teklif ettiğiniz:

Kütüphanenin bir Türkçe basmalar koleksiyonu bütünü halinde muhafaza edilmesi,

Kitapların üniversiteye gelişinden itibaren bir buçuk yıl zarfında teksir veya baskı suretiyle kitap ismine göre yapılacak bir alfabetik katalogdan zatiâlinize yüz nüsha verilmesi,

Şartlarının üniversitemizce kabul edilmiş olup yerine getirileceklerini ve kütüphanenizin 'Seyfettin Özege Kütüphanesi' adı ile anılacağını saygılarımla bilgilerinize sunarım (Atatürk Üniversitesi Rektörü). (Bkz. Ek 10).

Sonrasında Seyfettin Özege'nin ileri sürdüğü şartların yerine getirilmesi sanıldığı kadar kolay olmadı. İlk zamanlardan yayınları koyacak bir yer bile bulunamadı. Üniversite kuruluş aşamasında olduğundan bina azlığından dolayı yayınlar geçici ve mecburi olarak bir ortaokulun bodrum katına depolandı. Aradan aylar geçti. Bu yayınları tasnif ederek fişlerini çıkaracak yetişkin eleman yoktu. Nihayet Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinden yararlanılmasına karar verildi. 1962 yılında bu bölüm öğrencilerinden bir grup sandıkları açarak yayınları

tasnife başladı. Bu çalışmaların sonucunda Seyfettin Özege Bağış Kitaplarının Alfabetik Kataloğu meydana getirildi (Ayan 16).

Seyfettin Özege'nin hayatına bakıldığında 80 yıllık ömrünü kitap, kütüphane, matbuat ve bibliyografya çalışmalarına adayan ve bu uğurda ciddi manada maddi kaynak harcayan bir aydın portresi görülmektedir. Yaptığı bir tür kişisel derleme çalışmaları, özellikle Cumhuriyet döneminde Türk yayın, kültür ve kütüphanecilik hayatında bir kişinin tek başına icra ettiği en önemli çalışmalardan biri olarak öne çıkmaktadır. İlme gönül vermiş olmak ve ilmin en önemli taşıyıcılarından biri olan kitapları ve/veya yayınları biriktirmek, bunları okumak ve incelemek ve belki de zihninde bu kaynakları gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemek Seyfettin Özege'nin en dikkat çeken özelliklerinden biridir.

Kaynaklarda Seyfettin Özege ile ilgili çok fazla bilgiye ve hatıralara rastlanmamaktadır. Bunun sebebi muhtemeldir ki Seyfettin Özege münzevi bir hayat süren, kendisini sadece kitaplarına ve kitaplarla ilgili çalışmalarına adayan ve bu nedenle çok fazla çevresi olmayan bir kişi olmasıdır. Yine de bazı kaynaklarda Seyfettin Özege ile yazılmış ve O'nu tasvir eden yazılar mevcuttur. Bu yazılardan birinde hakkında şu ifadeler yer almaktadır.

Seyfettin Özege'yi 1950'lerde tanıdım. İstanbul'un hangi kütüphanesine gittiysem ona rastlıyordum. 'Eski bankacıardan kitap meraklısı bir zattır' dediler. O'nu uzun boyu, vakur hatta gülmeyen çehresiyle yaz-kış sert kolalı, kol ağzlarından bir santim dışarı taşan manşetli beyaz gömleği, dikkatle bağlanmış siyah kravatı, daima siyah yahut lacivert düğmeleri hep kapalı kruvaze elbisesiyle nadiren sokakta; fakat çok defa Sahaflar Çarşısında ve kütüphanelerde gördüm. İstisnasız her zaman üst üste yığılı gazete, dergi, kitap duvarları arasında kaybolmuş, elinde küçük bir cetvel, kitapların ebadını ölçüyor, bir takım küçük defterlere, fişlere, kâğıt parçalarına notlar alıyordu. Beyazıt'taki sahafların hemen hepsi onu tanıyor ve isteyeceğini bildikleri kitapları ayırıyorlardı. Sonradan öğrendim ki Seyfettin Bey bütün servetini, hatta bütün hayatını kitap toplamaya, özellikle eski harfli bütün kitapları toplamaya sarf etmiş. Böyle bir yaşam tarzı için çok tabii olarak hiç evlenmemiş, bütün imkânlarını, gelirini bu işe ayırmış, evini de bu meraka mekân yapmış (Okay 173-174).

Seyfettin Özege, emekli bir banka müfettişi olmasından ötürü, mesleğinin gereksinimlerinden olan itina ve titizlik gibi vasıflarını emeklilik yıllarında bibliyografik künyeleri derlerken de kullanmaya devam etmiştir (Bali 9). Seyfettin Özege bir ömür ve servet harcayarak toplamış olduğu kitaplarını Atatürk Üniversitesi'ne bağışlarken en önemli şartının kitaplarının kataloğunun hazırlanması olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmanın O'nun için ne kadar önemli olduğu 17 Nisan 1962 tarihine Seyfettin Özege tarafından Rektör Prof. Dr. Eyub Hazalan'a gönderilen mektuptan anlaşılmaktadır. Özege mektubunda şu ifadelerle yer vermektedir.

Şüphesizdir ki mevcut kitaplardan mahallinde istifade edilebilmesi için konu, yazar, kitap isimleri gibi muhtelif esaslara göre tertip edilmiş kataloglarının elde bulunması zaruridir. Kütüphanelerimiz eski harflerimizle basılmış kitaplar bakımından hayli fakirdir. Onun için memleketin herhangi bir yerindeki en küçük bir kütüphanedeki kitaplardan müstağni²⁰ kalınamaz. Onlardaki mevcutları bilmek de ancak elde basılmış bir katalogun bulunmasıyla kabildir. Bu cihetten de pek fakiriz. Gerek üniversitelerimizin gerekse umumi kütüphanelerimizin pek evvelce basılmış ve bugünün ilmi usullerine uymayan alelade kitap listeleri hariç ve yeni yeni basılmaya başlayan birkaç tanesi müstesna, işe yarayacak bir katalogu yoktur. Bu yüzden aradığı kitapları nerede bulabileceğini tespit ve o konuda başka hangi kitapların bulunduğunu bilmek ilmi araştırmalarda bulunmak isteyenler için hemen hemen imkânsızdır. Eski harflerle basılı kitaplarımız için umumi bir bibliyografyamız da yoktur. Bazı mevzulara ait hususi bibliyografyalarımız da yok denecek sayıdadır. İstanbul kütüphanelerinde bazı çalışmalar yaparken hocalarının verdikleri vazifeleri hazırlayan yüksek mektep talebelerinin, muhtelif gayelerle tezlerini hazırlarken üniversite öğrenci ve mensuplarının, herhangi bir mevzuda bir kitap yazmak, bir tetkik neşretmek isteyen yazarların, bir konuyu incelemek isteyen meraklıların çektiği sıkıntıyı ve yalnız görmeleri, tetkik etmeleri icap eden kitapları tespit için kaybettikleri zamanı ve hatta bu zamanın ekseriyetle asıl gayeye ayırabildikleri zamandan çok olduğunu üzüntü ile daima gördüğüm için bu sahadaki yokluğu acı acı hissetmişlerdenim. Bir tarafta da bu yoklukları kendim imkân ve hudutları dâhilinde birazcık olsun doldurur ve bir gün gelir de eski harflerle basılmış kitaplarımızın bibliyografyasının hazırlanması ciddiyle ele alınırsa ona materyal teşkil eder ve mahallindekinden başka memleketin diğer

²⁰ Elinde olanla yetinen, doygun ("Müstağni").

köşelerindekiler için de bazı bakımlardan faydalı olabilir düşüncesiyle sözü edilen kitapların asgari künyelerini ihtiva eden bir katalogunun tanzim ve basılmasını şart koymuştum (Özege 1962). Bkz. Ek 11).

Mektuptan da anlaşıldığı üzere Seyfettin Özege, kütüphanelerdeki yayınların mevcudunun ortaya konulabilmesi ve insanların kitaplardan yararlanabilmesi için kataloglar hazırlanması gerektiğini dile getirerek, bu çalışmanın araştırma yapmak isteyenler için önemli bir kaynak olacağını dile getirmiştir. Seyfettin Özege'nin kütüphanedeki yayınlar için bibliyografya hazırlanmaması durumuna üzüldüğünü ve bu sorunun giderilebilmesi için Atatürk Üniversitesine bağışlamış olduğu çoğu eski Türkçe ile yazılı olan kitapların bibliyografyasının hazırlanmasının dolayısıyla bu kaynaklara erişimin sağlanmasının gerekliliğini vurgulaması O'nun kitap ve kütüphaneye bakış açısının ve bu konudaki hassasiyetinin bir göstergesidir.

Sonuç

Seyfettin Özege seksen yıllık ömrünü kitaba, kütüphaneye ve bibliyografya çalışmalarına adanmış bu uğurda önemli sayılabilecek maddi ve manevi kaynak harcayarak eşsiz bir koleksiyon oluşturmuş değerli bir şahsiyet olarak Cumhuriyet tarihinde yerini almıştır. Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesine bağışlamış olduğu 41 bini kitap olmak üzere toplam 57 bin kaynağın bir hedef ve ideal doğrultusunda toplandığını söylemek yanlış olmaz. Cumhuriyet tarihinde bir şahsın kurumsal destek almadan kendi çabası ile biriktirerek meydana getirdiği en büyük koleksiyonlardan biri olan Seyfettin Özege koleksiyonu, barındırdığı kıymetli ve nadir eserler bakımından da dikkate değerdir. Nitekim Seyfettin Özege Bağış Kitapları Kataloğu'na bakıldığında matbaanın Osmanlı'da ilk kez Türkler tarafından tesis edilmesi ile birlikte basılan Türkçe eserlerin büyük bir kısmının yer aldığı görülmektedir. Özverili bir çalışma ile elde ettiği bu eserleri gelecek nesillere aktarmak amacıyla olduğunu ve bu ülküyle hareket ettiğini Seyfettin Özege'nin hayatına ve yaptıklarına bakarak anlamak mümkündür.

KAYNAKÇA

“Bibliyofil.” Sesli Sözlük. 2018. Web. 29 Eylül 2018.

“Bibliyoman.” Güncel Türkçe Sözlük. 2012. Web. 29 Eylül 2018.

“Bulletin de la Société astronomique de France.” Bibliothèque Nationale De France. Web. 15 Ağustos 2018.

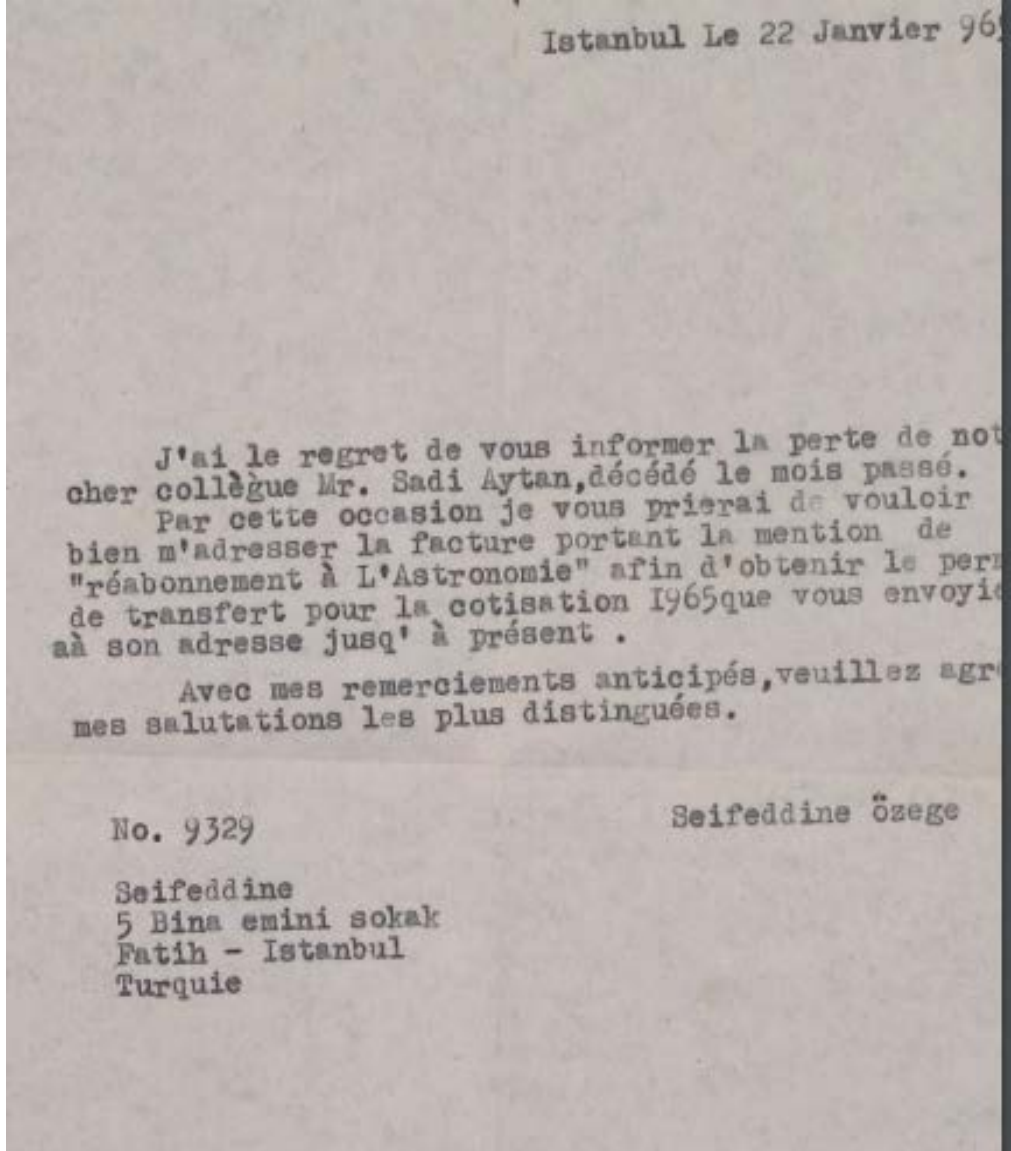
“Hulefa.” Osmanlıca Sözlük. 2015. Web. 29 Eylül 2018.

- “Muhaberat.” Güncel Türkçe Sözlük. 2012. Web. 29 Eylül 2018.
- “Mümeyyiz.” Güncel Türkçe Sözlük. 2012. Web. 29 Eylül 2018.
- “Müstağni.” Güncel Türkçe Sözlük. 2012. Web. 29 Eylül 2018.
- Akbayar, Nuri. “Özege M. Seyfettin (1901-1981): Bibliyografya Uzmanı.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007. 126-127.
- Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal Tarafından Seyfettin Özege'ye Gönderilen Bağış Şartlarının Kabul Edildiğine Dair Mektup. Demirbaş no. Bel_Mtf_52151, Yer no. 12.07.1961. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- Ayan, Hüseyin. “Alfabetik Katalog: Seyfettin Özege Bağış Kitapları -Kitap Adına Göre.” *Büyük Bir Kitabiyat Âlimi ve Bibliyografyacı: M. Seyfettin Özege*. Ed. Rifat N. Bali. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2014. 15-22.
- Bali, Rifat N. *Büyük Bir Kitabiyat Âlimi ve Bibliyografyacı: M. Seyfettin Özege*. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2014.
- Çankaya, Ali. “Mehmed Seyfeddin Özege; Mek. [TEP] Nu. 31”. *Büyük Bir Kitabiyat Âlimi ve Bibliyografyacı: M. Seyfettin Özege*. Ed. Rifat N. Bali. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2014. 23-32.
- . *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte: Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı) IV. Cilt*. Ankara: Mars Matbaası, 1968-1969.
- Çuluk, Sinan. “Yaşayan En Eski Arşivcimiz: Turgut Işıksal.” Tarih Yazıları-Sinan Çuluk. 30 Haziran 2012. Web. 29 Ağustos 2018.
- Dener, Halit. *Süleymaniye Umumî Kütüphanesi*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1957.
- Günaydın, Yusuf Turan. “Eski Harfli Matbu Kitapların Serdarı.” Dünya Bizim. 26 Mart 2013. Web. 29 Ağustos 2018.
- “Hayatı ve Eserleri Başlıklı Seyfettin Özege Hakkında El Yazısı Metin.” Demirbaş no. Bel_Mtf_5000, Yer no. [t.y]. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- Kara, İsmail. “Seyfettin Bey'e Rahmet Tekrarı Babında.” *Tarih ve Toplum* 67 (1989): 2.

- Kırzioğlu, Fahrettin. "Mehmet Seyfettin Özege (7 Şubat 1901 İstanbul Doğumlu." *Büyük Bir Kitabiyat Âlimi ve Bibliyografyacı: M. Seyfettin Özege* Ed. Rıfat N. Bali. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2014. 42-64.
- Okay, Orhan. *Silik Fotoğraflar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş, 2009.
- Özege, M. Seyfettin. "Bir Bibliyografımız: Nurullah Pertevoglu 1894-1956." *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 6.4 (1957): 89-96.
- . "Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne Gönderdiği Mektup." 28 Nisan 1961. Mektup.
- . "Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesine Gönderdiği Mektup." 17 Nisan 1962. Mektup.
- . "Seyfettin Özege Tarafından Türk Tarih Kurumuna Eski Harfli Basma Eserler Hakkında Yazılmış Yazı." Demirbaş no. Bel_Mtf_50817, Yer no. 18.11.1963. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- "Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile Yaptığı Yazışmalar A." Demirbaş no. Bel_Mtf_50006, Yer no. 14.09.1967. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- "Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile Yaptığı Yazışmalar B." Demirbaş no. Bel_Mtf_50006, Yer no. 14.09.1967. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası
- "Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile Yaptığı Yazışmalar C." Demirbaş no. Bel_Mtf_50007, Yer no. 20.04.1969. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- "Seyfettin Özege'nin Societe Astronomique De France'a Yazdığı Mektup ve Açıklamalı Bordrosu." Demirbaş no. Bel_Mtf_50015, Yer no. 22.01.1965. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- "Seyfettin Özege Tarafından Yazılmış ve Atatürk Üniversitesine Gönderilen, Bağışladığı Kitaplar Hakkında Mektup." Demirbaş no. Bel_Mtf_51882, Yer no. 12.04.1963. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.
- "Societe Astronomique de France Adına Seyfettin Özege Tarafından Yatırılan Paraya Ait Makbuzlar." Demirbaş no. Bel_Mtf_51461, Yer no. 07.04.1959. *İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar*. 2018. PDF dosyası.

Utku, Ali. *Kitaplar Kitabı'na Adanmış Bir Ömür: M. Seyfettin Özege*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2014.

EKLER**Ek 1.** Seyfettin Özege'nin Societe Astronomique De France'a yazdığı mektup

Ek 2. Societe Astronomique de France adına Seyfettin Özege tarafından yatırılan paraya ait makbuz

TÜRKİYE İŞ BANKASI A. Ş. İstanbul(Yenicami) 7/ 4 / 19 59

Kvo.A
YE

13951

TÜRKİYE İŞ BANKASI A. Ş.
YENİCAMI SUBESİ

Seyfettin Özege
Bina emini sok.No.5
Fatih-Şehir

tarif ve numaralı mektubunuzu aldık.
Aşağıdaki meblâğlar bizdeki Muh.Alac.Bloks hesabınıza **BORÇ** geçirilmiştir. A

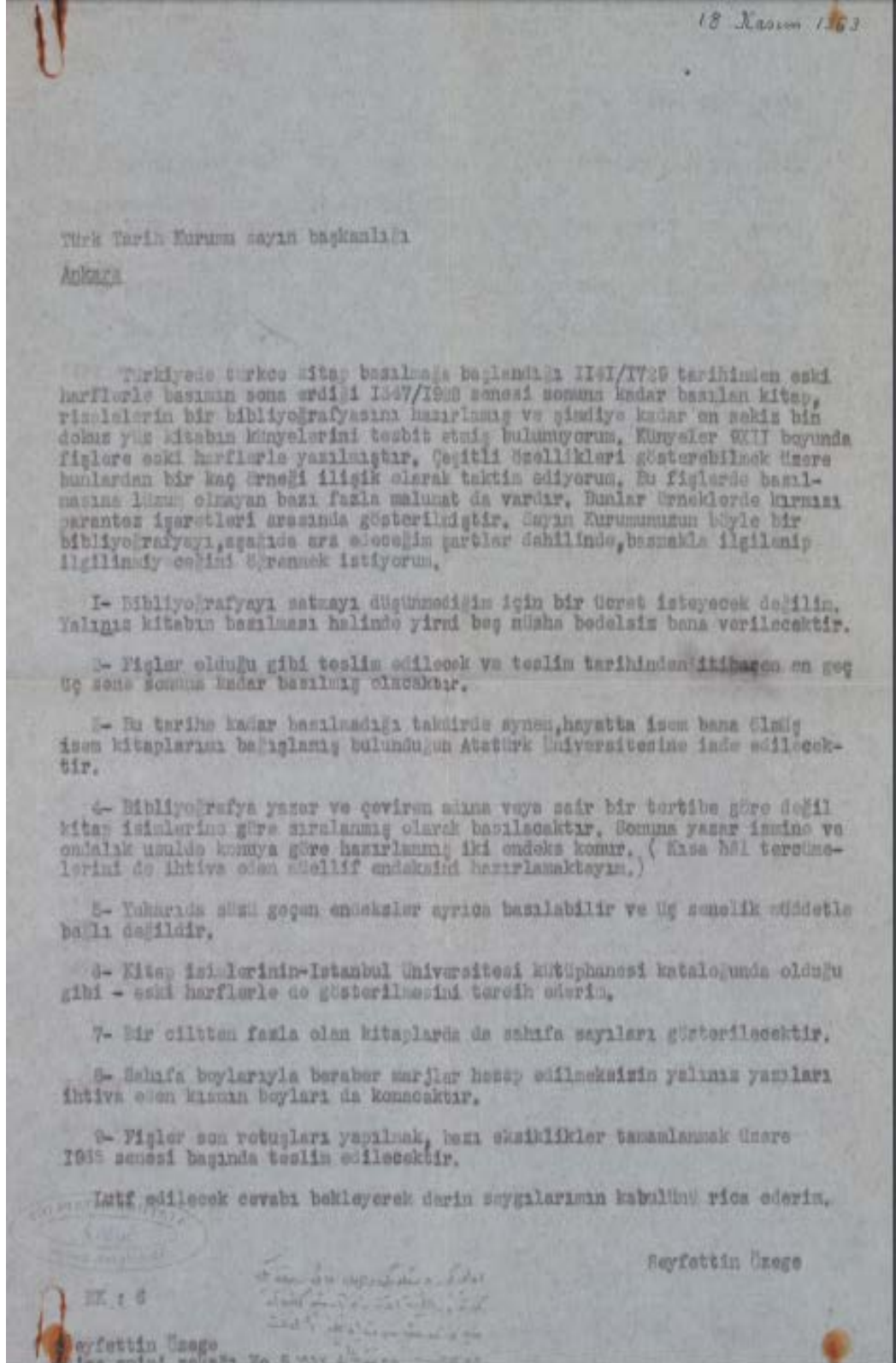
İ Z A H I	Valör	Fiat	Türk Lirası
İstanbul Kambiyo Müdürlüğünün 30/3/59 tarih 289688 sayılı permisine istinadeh, Worms et Cie Paris nezdinde "En faveur de Société Astronomique de France 28 Rue Serpente Paris VI" referansile kitap bedeli olarak yaptığımız havale ve üzerinden masraflarımız: "Merbank"ın 3/4/59 tarih 120535/3533 sayılı dekontu muc.	FF.4.210.-	0.52281	24.12
Merbank Mas.TL.4.89		1.25581	52.87
Pul " 1.70			6.85
G.V. " 0.26			
<u>Yalnız seksenüçlira ve 84/00</u>			83.84

Ek:1 bordro ve 1 makbuz
"uçakla"

TÜRKİYE İŞ BANKASI A. Ş.
YENİCAMI SUBESİ

(K.) Model: 3 - 1956 (1/5)

Ek 3. Seyfettin Özege tarafından Türk Tarih Kurumu'na eski harfli basma eserler hakkında yazılmış yazı

Ek 4. Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne gönderdiği 28 Nisan 1961 tarihli mektup

Istanbul 28 Nisan 1961

X

T.C. Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü
ERZURUM

19 Nisan 1961 tarih ve kütüphane işleri II29 sayılı yazınızı saygı ile aldım.

Dr. Niyazi Akı vasıtasıyla arz ettiğim vechile kitaplarımı Atatürk Üniversitesine bağışlamak istiyorum. Bu hususda aradığım şartları iki madde de hulasa etmek kabildir :

1 - Kitapların ,tesellümü tarihinden itibaren en geç bir sene zarfında ilişikte takdim ettiğim örnekte görülecek malumatı havi, kitap ismine göre tertip edilmiş ve sonuna aşâri tasnife göre konu endeksi ilave edilmiş alfabetik bir kataloğunun bastırılması

2 - Aşağıda bir münasebetle temas edileceği üzere bir küll teşkil eden bu koleksiyonun birbirinden ayrılıp parçalanmaması

dir. Bu hususlar Üniversitece yazılı olarak tarafıma teyid edilecektir.

Kitapları Istanbuldaki evimde teslim edeceğim. Bir kısmı esasen tahta sandıklar içindedir. Diğerlerini de, büyük boyda olan gazete ve mecmualar hariç, imkân nisbetinde sandıklara koymağa çalışacağım. Sandığa koyamadıklarımı da paket yapacağım.

Yalnız şahsi çalışmalarım için bana lüzumu olan bibliyografyaya ait kitaplarla bazı lügat ve ansiklopedileri ve bir kısım biyografiye ait eserleri yanımda alıkoymak istiyorum. Bunların da mülkiyeti şimdiden Üniversiteye intikal edecek, diğerleri arasında kataloğda yer alacak ve ancak ölümüne kadar bende emanet olarak kalacaktır. Bu hususda Üniversite tarafından lüzumlu görülecek her hangi bir formaliteyi yerine getirmeğe hazırım.

Sayın Bay Niyazi ile kendilerinin Istanbuldan ayrılmak üzere ve fazla meşgul bulunduğu bir zamanda görüştüğümüz için sözü edilen kitaplar hakkında belki fazla bilgi verememiştim. Bu fırsattan faydalanarak kısaca arz edeyim:

Sayıları on beş, on altı bin civarındadır. Tahmini olarak yüzde sekseni eski harflerle basılmış türkçe kitaplar teşkil eder. Geri kalan kısmı da yeni harflerle basılmış türkçe eserlerle diğer dillerde basılmış kitaplar dır. Kitaplar; evvela alakadar olduğum muhtelif mevzulara ait eserleri tedarik etmek gayesiyle işe başlanmışken sonradan Türkiyede matbaanın kuruluşu tarihinden yeni harflerin kullanılmaya başlandığı 1928 tarihine kadar türkçe olarak basılmış kitap, risale, gazete, mecmuaların mümkün olduğu kadar büyük bir kısmını bir araya getirmek maksadıyla daha geniş ve umumi bir hedef göz önünde tutularak toplanmıştır. Onun için içerisinde elifbe ve ilk mektep kitapları, reklam prospektüsleri, ticarethane kataloğlarından, sahalarında me' haz ad olunan ana eserlere kadar her çeşit ve ölçüde olanları vardır. Bir kısmı ciltli bir kısmı ciltsizdir.

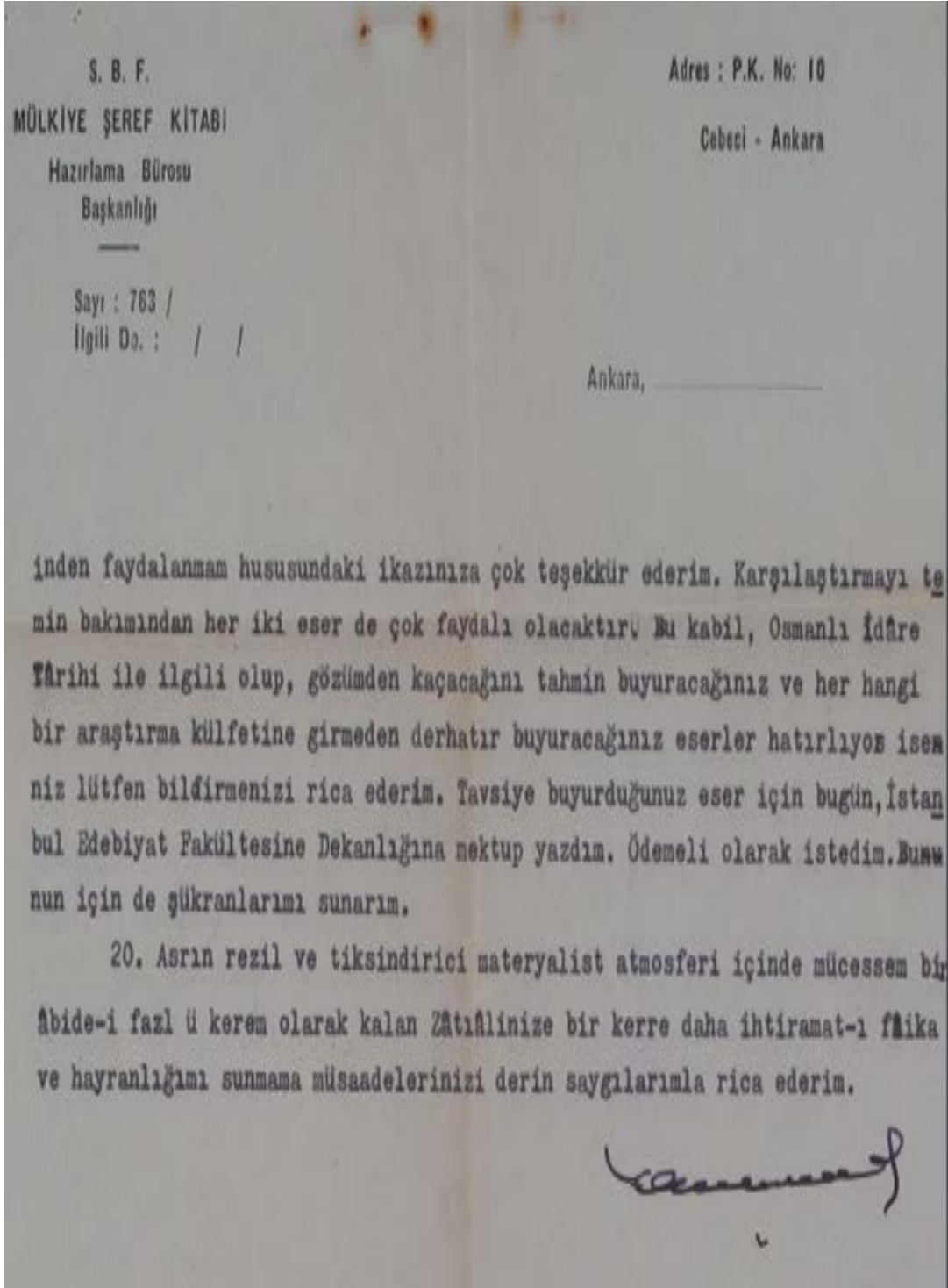
./.

efett

Ek 6. Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile yaptığı yazışmalar A

Ek 7. Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile yaptığı yazışmalar B

İstanbul 5 Ekim 1967

Pek sayın Çankaya,

335 -338 Sıra numaralarını taşıyan yüz dört parçalık dördüncü parti fotokopiler temalandı. Arşiv idaresince bugün veya yarın postaya verilnek üzere. Diğerleri de pey der pey hazırlanmaktadır.

Hicran ve madalyalara ait evvelce not etmiş olduğum geçen mektubunda yazdığım vesika ait listeyi ilgilik olarak takdim ediyorum. Üstünlü gördüklerini fotokopileri çıkarılmak üzere lütfen bildirirsiniz. Bu münasebetle taltifat ve teşrifatin tarihinde eski misallerinden olan hilat giydirilmesine dair Kanuni Sultan Süleyman devrine ait bir defterin Ruseli ve Anadolu Üzerasına tevzi edilen hilatleri gösteren kermalıkli iki sahifasının fotokopisini dördüncü parti içerisinde takdim ediyorum.

Son mektubunuzun altıncı paragrafında söz konusu olan kitaplardan, isiminde biraz usmî olması dolayısıyla gözden kaçmış olması düşüncesiyle, Prof. Ömer Lütfi Barkan'ın İmparatorluğun muhtelif eyaletlerine ait kamusalatları ihtiva eden bir kitabının künyesini aşağıda arz ediyorum. Kitap İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü yayımlarındadır.

XV ve XVI. asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda sıralı ekonominin hukuki ve mali esasları
Ömer Lütfi Barkan
İstanbul Burhanettin Basım evi 1945
LXXII - 359 - 32 Sa. 3

Bu vesile ile Tarih-i Osmanî encümeni mecmuasına ilave olarak basılan bir Fatih Sultan Mehmet diğer Kanuni Sultan Süleyman devrine ait iki kamusalat ile bu mevzu ile ilgili Ayan Ali efendi mecmuasının künyeleri ilgilik dir.

Mekteb-i Milliye müdürlüğünden Recai efendinin istatistik-i usmî adlı bir kitabı vardır. Hal tercümesinde yazılı değildir. Milliyetli olmayan diğer müdürlüğün eserlerinden hal tercümesinde bahs edildiğinden bu kitabın künyesinde ilave ettim.

Layık olmadığım halde hakkında ibzâl buyurulan ve beni çok mahub eden değerli tevaccüh ve iltifatlarınıza, inşallah bir gün liyakat kazanırım ümidıyla, teşekkürler ederken iyi dilek ve kalbi hürmetlerini yine tekrarlarım.

Seyfettin Özege

Ek 8. Seyfettin Özege'nin Ali Çankaya ile yaptığı yazışmalar C

ALİ ÇANKAYA

Ankara, 11/2. 4. 1969

Failet ve kemâlinin dâimâ hayrâm olduğum ve bir ömür boyunca da olacağım
Pek Muhterem Seyfeddin Beyefendi;

Ek 9. Seyfettin Özege tarafından yazılmış ve Atatürk Üniversitesine gönderilen, bağışladığı kitaplar hakkında mektup

Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü
Erzurum

Pek Sayın Bay Rektör,

Kitaplarımı bazı şartlarla Atatürk Üniversitesine bağışlamış ve 1961 senesinde teslim etmişim. Şartlardan birisi de kitapların teslim alındığı tarihten itibaren en geç bir sene zarfında kitap isimlerine göre hazırlanacak alfabetik bir katalogunun basdırılması idi. Gösterilen lüzum üzerine bu müddetin bir buçuk seneye çıkarılmasına muvafakat etmiş ve müddetin 1962 senesi başından hesaplanmışını da 17 Nisan 1962 tarihli mektubumla kabul etmiştim. Buna nazaran mühlet 1863 senesi haziranının otuzunda sona erecektir.

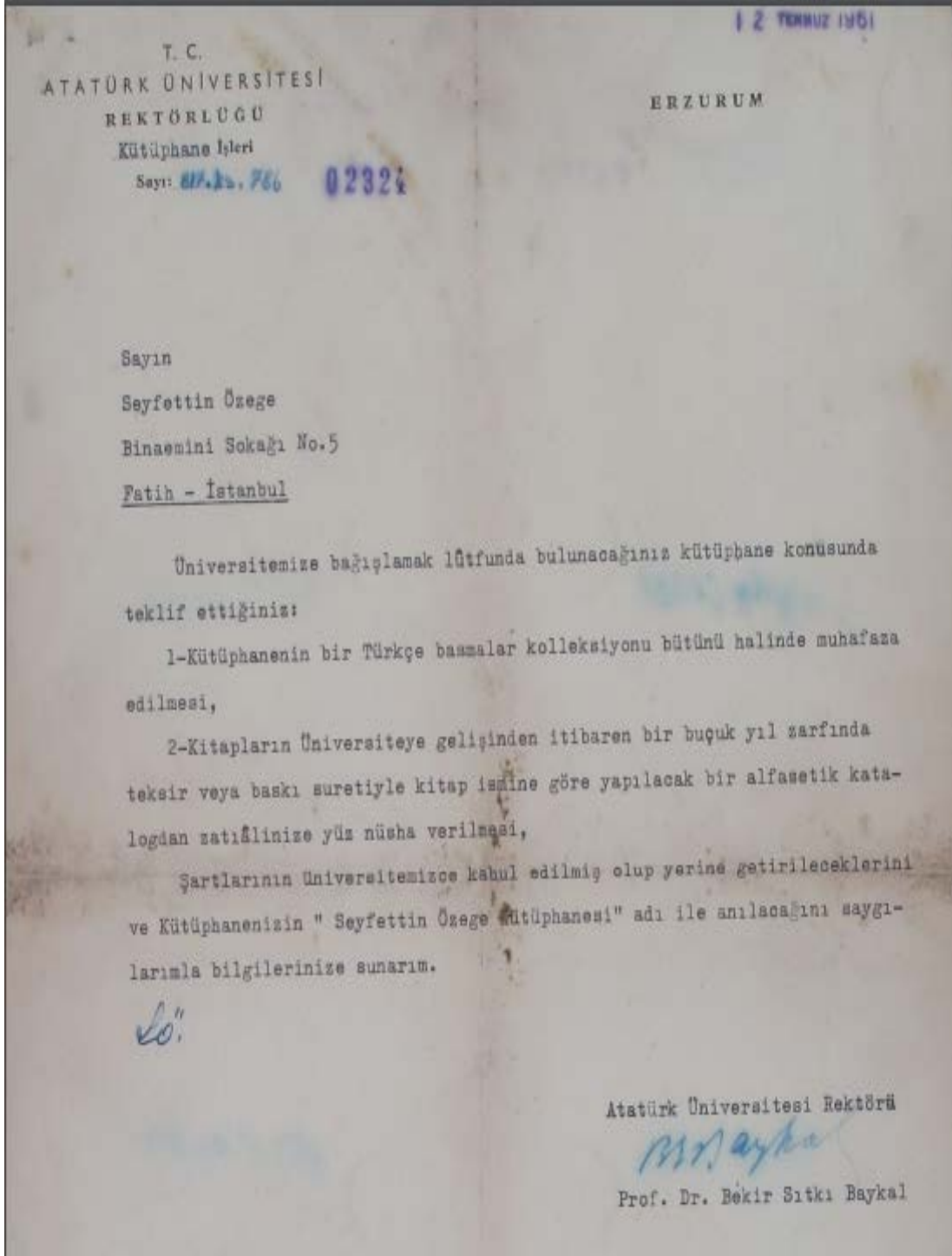
Müddetin pek az zaman kalmış olmasına rağmen bağışa dahil olan fakat şahsi çabalarım lüzumlu olduğu için ölümüne kadar yanında kalacak olan bir kısım kitapların da basılacak bu kataloga alınması kararlaştırılan şartlar icabından olduğu ve bu meseleye bir kaç defa temastığım halde isimlerinin henüz istenilmemiş olması bende katalogun henüz basılmağa hazır bir vaziyete getirilmediği endişe ve üzüntüsünü uyandırdı.

Üniversitenin teahhüdünü zamanında yerine getireceğine şüphem olmamakla beraber bu son kısmın gösden kaçması olma ihtimalini de düşünerek hem bu hususu hatırlatmak ve hem de yersiz endişelerimden kurtulmak üzere bir kaç satırla bu konuda aydınlatılmama rica etmek üzere bu yazıyla mevguliyetiniz arasında, sizi rahatsız etmek zorunda kaldım.

Lutfedilecek cevabı bekler ve derin saygılarımın kabulünü rica ederim efendim.

Seyfettin Özege
Binaemini sokak No. 5
Fatih - İstanbul

Ek 10. Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal tarafından Seyfettin Özege'ye gönderilen bağış şartlarının kabul edildiğine dair mektup

Ek 11. Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne 17 Nisan 1962 tarihinde gönderdiği mektup

Istnbul 17 Nisan 1962

Sayın Bay Profesör,

Kitaplarımı bazı şartlar altında Atatürk Üniversitesine bağışlamıştım. Bunların tasnifi işini üzerinize almak lutfunda bulunduğunuzu ve faaliyete geçtiğinizi Rektörlüğün bir yazısından memnuniyetle öğrenmiş bulunuyorum. Rektör Beyefendi raporunuzun bir suretini de yazılarına eklemek lutfunu esirgememişler. Rapor-daki bazı noktalar tereddüdümü mucip oldu. Belki ben kavrayamadım. Belki de evvelce maksadımı iyi izah edemedim, belki de raporda bana gönderilmesinden bahsedilen listeler Üniversiteye yazdığım 28 Nisan 1961 tarihli mektupta sözü geçen ve bağış şartlarından bulunan kataloğdan ayrıdır. Onun için bu hususta düşündüklerimi, tamamen şahsı ve hususi mahiyette olarak, zati alinize açıklamayı faydelli gördüm. Kıymetli vakitlerinizi belki de boş yere işgal ettiğimden dolayı özür dilerim.

Şüphesizdirki mevcut kitaplardan mahallinde istifade edilebilmesi için konu, yazar, kitap isimleri gibi muhtelif esaslara göre tertip edilmiş kataloglarının elde bulunması zaruridir. Bu sebeple aşağıda arzedeceğim düşünceler olmasaydı bağış şartları arasında bir katalog meselesinin mevzubahs edilmesi abes olurdu.

Kütüphanelerimiz eski hariflerimizle basılmış kitaplar bakımından hayli fakirdir. Onun için memleketin herhangi bir yerindeki en küçük bir kütüphanedeki kitaplardan müstağni kalınamaz. Onlar-daki mevcutları bilmekte ancak elde basılmış bir katalogun bulunmasıyla kabildir. Bu cihetten de pek fakiriz. Gerek Üniversitelerimizde gerekse umumi kütüphanelerimizin pek evvelce basılmış ve bugünün ilmi usullerine uymayan acaelade kitap listeleri hariç ve yeni yeni basılmaya başlayan bir kaç tanesi müstesna, işe yarayacak bir katalogu yoktur. Bu yüzden aradığı kitapları nerede bulabileceğini tesbit ve o konuda başka hangi kitapların bulunduğunu bilmek ilmi araştırmalarda bulunmak isteyenler için hemen hemen imkânsızdır. Eski hariflerle basılı kitaplarımız için umumi bir bibliyografyamız da yoktur. Bazı mevzulara ait hususi bibliyografyalarımız da yok denecek sayıdadır. İstanbul kütüphanelerinde bazı çalışmalar yaparken hocalarının verdikleri vazifeleri hazırlayan yüksek mektep talebelerinin, muhtelif gayelerle tezlerini hazırlarken üniversite öğrenci ve mensuplarının, herhangi bir mevzuda bir kitap yazmak, bir tetkik neşretmek isteyen yazarların, bir konuyu incelemek isteyen meraklıların çektiği sıkıntıyı ve yalnız görmeleri, tetkik etmeleri icap eden kitapları tesbit için kaybet-tikleri zamanı ve hattâ bu zamanın ekseriyetle asıl gayeye ayıra-bildikleri zamandan çok olduğunu üzüntü ile daima gördüğüm için

S.Ö.

o/o

S. Özege
A. Soyman

bu sahadaki yokluğu acı acı his etmişlerdim. Bir taraftan bu yoklukları kendi imkân ve hudutları dahilinde birazcık olsun doldurur, ve birgün gelir de eski harflerle basılmış kitaplarımızın bibliyografyasının hazırlanması ciddiyetle ele alınırsa ona materyel teşkil ederve mahallindekinden başka memleketin diğer köşelerindekiler için de bazı bakımlardan faydalı olabilir düşüncesiyle sözü edilen kitapların asgari künyelerini ihtiva eden bir kataloğunun tanzim ve basılmasını şart koymuştum. Bunda hiç bir şahsi gaye düşünmedim. Binaen aleyh gerek sandık sandık ve gerekse umumi olarak çıkarılacak ve bana yollanacak bir listenin, Üniversitece gözetilen hususi bir maksat yoksa, ne bana ne de kimseye pratik bir faide temin etmeyeceği kanaatindeyim. Yukarıda arzı çalıştığım şekildeki kataloğun bir an evvel tanzimi de gerek kitaplardan gerekse katalogdan istifadeyi geciktirmemek bakımından zaruridir.

Emsâli kataloglar ekseriyetle yazar isimlerine göre tertip ediliyor. Fakat katalogların, bilhassa eski harflerle basılmış kitaplarda, bu usulde tanziminde bizdeki durum dolayısıyla bir takım mahzurlar ortaya çıkıyor. Mesela:

a- Soy adı son zamanlarda kabul edilmiş olduğu için aynı adı taşıyan müellif isimleri birbirine karışıyor, birinin eseri diğerine mal ediliyor,

b- Soy adı olanları soyadına, olmayanları adlarına göre tasnif almak mecburiyeti hasıl oluyor, birlik temin edilemiyor. Eser sahibinin eyice tesbit edilemediği hallerde aynı yazarın soy adı almadan evvel yayınladığı kitaplar bir yerde, sonrakiler başka yerde gösteriliyor,

c- Başka dilgen çevrilen eski kitaplarımızın bir çoğunda müellif bildirilmemiş olduğundan kitap asıl yerinde gösterilemiyor, bazan tercüme edenin isminde bazan da kitap isminde sıralanıyor,

d- Mütercimleride ayrıca zikr ederek atıf yapmak icap ediyor,

e- Esasen müellif mevzu bahis olmayan (kanun, nizamname, talimatname) veya müellifi meçhul olan (ki hayli yekün teşkil eder) kitaplar kitap ismine göre kataloga giriyor,

Ve bu suretle kabul edilen esasan bir çok yerde ayrılmak, bir takım yanlışlara, şaşırtıcı neticelere düşmek zorunda kalındığı için katalogun kitap ismiyle alfabetik olarak tertip edilmesinive her iki şekilde de esas ve zaruri olması lazım gelen konu tasnifinin de endeks halinde sona ilavesini tercih etmişim. Aynı zamanda kitap ve müellif ismine göre hazırlanmış olan katalogların birbirleriyle mukayesesi için de alakalılara ve yetkililere bir imkân verilmiş olacağını düşünmüştüm.

Bu fırsattan istifade ederek, ölüme kadar yanımda alıkoyduğum ve başışa dahil bir kısım kitapların da kataloga alınmasını evvelce rica etmişim. Katalogun nihai şeklinde bu dileğimin nazarı itibara alınmasını tekrar rica edeceğim.

Tekrar özür diler, alaka ve himmetinize teşekkür ederken çalışmalarınızda kolaylık ve başarılar temennisiyle gayabi hürmetlerimin kabulünü rica ederim efendim.

Seyfettin Özege

